

AD H. ABBATEM S. LAURENTII LEODIENSIS.

(Opp. Guiberti de Novigento, edit. d'Achery, p. 642.)

Venerabili abbati H. (64) de Sancto Laurentio Anselmus humilis filius Laudunensis Ecclesiae salutem.

Videndum est, Domine, ne illa quaestio, quae apud vos sic agitur, non in sententia, sed in pugnis verborum sit. Rectos sensus discutere virorum est, in verbis litigare puerorum est, qui non nisi tenuiter intelligunt quae dicunt, vel audiunt; quos arguit Apostolus: *Nolite parvuli effici sensibus (I Cor. xiv, 20)*. Praecipit autem: *Malitia parvuli estote (ibid.)*. Haec non attendentes, quidam maxime inflati nomine scientiae, sensus Patrum ignorantes, languent, ut ait Apostolus, circa quaestiones et pugnas verborum. Sententiae quidem omnium catholicorum diversae, sed non adversae, in unam concurrunt convenientiam, in verbis vero sonant quaedam quasi contrarietates et pugnae, in quibus scandalizantur pusilli, exercentur strenui, contendunt superbi, excluduntur probati, qui aliis languentibus expedite dissonantia consonare ostendunt.

In hoc genere pugnantium verborum, haec in Scripturis proponuntur: *Non vult Dominus malum*. Item *vult omnia quae fiunt*, inter quae etiam sunt mala, nec aliquid fit eo invito, nolente et coacto. Non vult quidem malum, id est non amat, non gratum habet, non approbat, sed odit, prohibet et damnat.

Porro constat Deum fecisse rationabilem creaturam liberæ voluntatis, ut possit mereri: ipsa autem libera voluntas per se non potest, vel ad inajus dirigi, vel in bonum, in quo facta est, persistere; per se vero potest, si sibi ipsi relinquatur, corrumpere. Praesto est igitur ei divina gratia, parata adjuvare; sed non cogere, quod esset libertatem, quam dederat, tollere. Si ergo libera voluntas praemonita audit, et consentit, a gratia dirigitur; si renuit, relinquatur, et sibi relicta corrumpit. Quis autem neget Deum velle et sibi consentientem dirigere, et renuntiantem relinquere? Cum enim *universae viae Domini misericordia et veritas (Psal. xxiv, 11)*, sicut vult, quod est misericordiae, nihilominus vult, quod est justitiae. Vult ergo per misericordiam consentientem adjuvare, vult etiam per justitiam renuentem relinquere. Quod relinquere, dicitur in Scripturis in reprobum sensum tradere, indurare praecipitare, non enim Deus auctor, et incentor est mali, sed dum juste, ut diximus, relinquit, rationalis creatura in reprobum sensum traditur, induratur, praecipitatur: Nemo ergo neget misericordem et justum Deum, et velle misereri, et velle indurare, ut ait Apostolus: *Cui vult miseretur; et quem vult*

(64) Heribrandum. Vide notitiam in Anselmum, supra, col. 1185.

A *indurat (Rom. ix, 18)*: et Augustinus (65) super illum versiculum: *Tradidit illos Deus in passionem ignominiae (Rom. i, 26)*: Manifestum est Deum operari in animis hominum, inclinando voluntates eorum quocumque voluerit, sive ad bonum pro sua misericordia, sive ad malum judicio suo, aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem justo. Plena est divina pagina hujusmodi locutionibus, quas nullus subitaneus debet sinistre accipere, sed cum diligentia prudenter intendere.

Avaritia proprie vocatur, *idolorum servitus*; avarus enim pecuniae tribuit quod Deo debetur et convenit, quod sit tribus modis: desiderat quippe avarus ut pecuniam habeat, et ut habitam augeat, et se amittat. Sic cultor Dei desiderat ut charitatem, quae Deus est, habeat, et tam in se quam in proximis augeat, et ne eam amittat; et idcirco spiritualiter vitium illud cultus idolorum dicitur, quia praedicto modo quod Deo debetur, pecuniae exhibet, quam sic colendo Deum suum facit. Illud enim quod praeteris unusquisque diligit, ubi cor et desiderium suum apponit, summum bonum sibi constituit, et tanquam Deum colit,

Amor terrenorum est venenum, amor superiorum est oleum: ad terrena ex se inclinatur anima, et descendit; ad superiora non per se, sed per Deum erigitur et ascendit: quando autem oleo superiori perfunditur, a terrenis avulsa, appetit et diligit aeterna. Inter sterilitatem veneni, et pinguedinem olei, est quaedam medium, et quidam gradus, scilicet ut anima velit nolle inferiora, et velit velle superiora: et a his duobus est gratia cum libero arbitrio, et sunt illi duo gradus pares, et in merito aequales, tamen distincti et ordinati. Amor superiorum ex Deo est tantum, amor inferiorum ex homine.

Si Deus hominem a fovea peccati eripit, et extrahit, mirabilis misericordia est; si autem deserit eum, summa aequitas est et justitia; prius enim foveam praemonstrat et periculum docet, et ne accedat prohibet. Homo autem haec omnia contemnens sponte cadit, ei ideo Deus juste ibi eum deserit. Deum peccator flagellatur, Deus eum visitat, ut eripiat, quod est ex misericordia. Si autem prosperatur, amplius sordescit, et illaqueatur, quod est justitia.

D Si homini peccatum aliquod incipit displicere, et vult deserere illud, si propter Deum hoc facit, bonum est, et ex dono gratiae procedit, si aliter sit, bonum non est, sicut aliquando refranatur luxuria, ne expendatur pecunia, et aliquod simile, hoc non

(65) Lib. *De liber arb. et grat.*, c. 21.

bonum est, et gratiæ donum; si aliter non est bonum. Illud autem pro quo facit, diligit, et secundum illam dilectionem bonum seu malum debet dici.

Homo in sensualitate similis est brutis animalibus, quæ propter sensualitatem, cui obediunt et consentiunt, non damnantur, homo autem inde damnatur, ideo quia rationem habet; et tamen similis fit jumentis insipientibus. Sic et malus angelus propter excellentiam naturæ gravius et irrecuperabiliter est damnatus, homo quia infirmior fuit, est reparatus.

Humana anima similitudinem Trinitatis servans, triplici consistit natura, habet enim esse, vivere, corpus regere; habet etiam rationem, concupiscentiam, iram. Hæc est Trinitas naturalis. Super rationem enim fides fundatur, quæ est lumen ejus; et sicut ratio naturaliter præcedit (prius enim discernimus quam concupiscamus), sic fides, quæ est prima lux animæ, præcedit alias virtutes. Super cupiditatem est spes, quæ est lumen ejus: super iram charitas, regens et illuminans eam. Sicut ira naturaliter ardet, sic charitas spiritualiter fervet. His tribus coherent, intelligentia, voluntas, memoria, et tria prius posita, esse, vivere, corpus regere. Tria sunt quæ spiritalem Trinitatem subvertunt et expellunt; concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ. Hæc tria opposita sunt fidei, spei et charitati; et dum homo istis consentit, a virtutibus cadit, et opponuntur singula singulis. Sed tria sunt quæ revocant, et redire faciunt ad memoriam spiritalem Trinitatem, scilicet timor mortis, timor iudicii, spes æternorum. Tria sunt quæ consummant [*f. confirmant*], scilicet justitia, pax, gaudium in Spiritu sancto.

Amor Dei lux est cordium, medicina vulnerum, solvit vincula peccatorum; hic operatur in angelis, operatur in hominibus; non enim amor iste otiosus est; hic est quasi lucerna in media domo, ad cujus radios singula discernuntur quæ sunt in domo, scilicet lapides, ligna, etc. Sic *spiritualis judicat omnia*. Operatur iste amor in hominibus diversis, et pluribus modis. In his qui adhuc in sæculo sunt, facit ut vestiant nudos, pascant egentes, visitent infirmos: illi qui sunt in claustro hoc non operantur, habent enim manus confixas, et pedes constrictos sub obedientiæ jugo; in quibus amor Dei operatur jejunium, orationem, voluntariam subjectionem, virtutum sollicitudinem, et promotionem. In angelis operatur ut Deo cohæreant indesinenter, in eo delectentur, eum diligant. Hoc idem in justis operabitur post hanc vitam, charitas enim non excidit. Est autem tanquam scala, duo habens latera, dilectionem Dei et proximi; et gradus medios, quibus ad summum ascenditur, donec addatur cumulus et perfectio, quod erit in futuro. Gradus enumerat Apostolus dicens: *Charitas benigna est*, etc., et sunt, ut credo, quindecim gradus illi. Qui scalam conscendit uno pede innititur terræ, alterum in alto ponit. Per ter-

nem, non ad delectationem. Alter pes virtutum est promotio, tendens ad summum. Charitas etiam civitas est in quadro posita; diligit enim Deum, diligit se, diligit amicum, diligit inimicum. Habet etiam quatuor primas virtutes sibi adjunctas, et cohærentes, quæ sunt quadrum civitatis, humilitas, prudentia, fortitudo, temperantia. Humilitas secunda mater est virtutum et nutritrix. Hæc duplex est, prima ut homo se abiciat, et quod ex se est contemnat, aliis subjaceat. Hæc est principium et mater virtutum. Postquam etiam promotus est, et opulentiam virtutum habet, necessaria est humilitas, ne de habitis superbiat, sed humilietur ne cadat: hoc ostenditur in cantico graduum. Fortitudo similiter duplex, per eam in præsentis vitæ resistimus: in futuro, Deo fortiter cohærebimus; secundum hunc effectum durabit, secundum alium excidit. Hoc de aliis duobus dici potest.

Corona clericorum, quæ rotunda est, perfectionem designat: in rotundo nec principium, nec finis, quia æterna quæ sunt sua hæreditas, principio carent et fine: portionem non habent in terra, sicut Levi, sed de fratribus decimas accipiunt, quæ iterum ad perfectionem respiciunt. Dum autem in terra quærunt habere portionem, agunt contra suam professionem, et perdunt hæreditatem, et neque in sorte fratrum, neque in sorte Levi perseverant, cum inter Deum et homines medii esse deberent.

Clerici electi sunt ad prædicandum, et ad docendos subditos, monachi vero ad orandum; quia clerici propter distractiones officii et negotiorum jugiter, orationi vacare non poterant. Tamen causa necessitatis, ex præcepto episcopi, sæpe monachi assumunt officium prædicandi, et docendi.

Virtutes vocantur arma lucis; arma, quia præcitantur contraria; lucis, quia pulsus tenebris faciunt lumen menti. Continentia præcedit luxuriam, humilitas superbiam, sic et in cæteris. Clavis virtutum pelluntur clavi vitiorum; clavis justitiæ configitur justus cruci poenitentiae. Clavi justitiæ sunt peccatorum recordationes, et singulæ cordis contritiones. Primus et maximus clavus, qui parat viam aliis, est timor Domini: hoc præcedente, et viam præparante, alii possunt infligi, et nunquam aliter.

De tribus reddituri sumus rationem, de eo quod homines sumus, rationales scilicet, ne in vanum acceperimus animam nostram. De eo quod Christiani sumus, ne nomen Domini in vanum assumpserimus: de eo quod in aliquam partem sortis sanctorum vocati sumus, qua dicimur clerici vel monachi, scilicet ne in vacuum gratiam Dei recipiamus.

Illi qui divinam paginam legunt, intelligunt, et tamen secundum eam non vivunt, sciunt domum Dei ædificare, et alios de ea docere, sed ipsi nolunt intrare. Dum vero studio, et magna aviditate illam scientiam in memoriam recondunt, quasi manna colligunt, sed computrescit, quia tenerum et infirmum habent stomachum, nec diffunditur per mens-

bra animæ succus illius cibi, neque potest digeri. Manna computrescebat quasi ex quadam infidelitate eorum qui reservabant ultra quam esset necessarium : similiter et isti congregant supra quam necesse sit eis, qui nolunt spiritualiter vivere, et informari; neque in vitam, et in mores diffundunt, sed ad gloriam et lucrum congregant; et quamvis computrescat, tamen non sentiunt putredinem, et aculeos vermium, quia occupati sunt circa vana et inutilia, quæ sunt flores sæculi detinentes animos eorum. Sed istis transeuntibus, sentient punctiones et aculeos vermium de prædicta corruptione procedentium.

Ebrietas tota imbecillis primum abolet memoriam, dissipat sensum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, implicat sermonem, corrumpit sanguinem, obtundit visum, perturbat venas, infirmat nervos, obturat aures, turbat viscera, subvertit sensum, humectat cerebrum, debilitat membra, frangit somnum, impedit menstruis. Ebrietas autem mater flagitiorum est, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbo captus, subversio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, ignominiosus languor, male suadibilis, turpitudine morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Vinum quippe non refutatur usu, sed damnatur excessu.

Sobrietas tota formosa est, utilis tota, primum salvat memoriam; acuit sensum, sincerat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, mitigat vitium, curat faciem, limat aures, exonerat cerebrum, expedit linguam, explicat sermonem, confirmat sanguinem, curat venas, stringit nervos, contemnit libidinem, fruitur somno, recreat corpus, propagat senectutem, sine his omnis homo contemptibilis sit.

Stadium centum viginti quinque passus habet, stadia octo faciunt milliarium unum; ex uno millia-

rio et altero medio efficitur leuga una; tres milliarii duas leugas faciunt.

AUGUSTINUS (66). « Isaias propheta apertius Mariam sanctam designat dicens: *Exiet Virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isa. 11, 1). Quod hæc virga nuces produxit, imago Domini corporis fuit; nux enim trinam habet in suo corpore substantiæ unionem, corium, testam et nucleum. In corio, caro; in testa, ossa; in nucleo, interior anima comparatur. In corio nucis carnem significat Salvatoris, quæ habuit in se asperitatem, vel amaritudinem passionis. In nucleo interiori declarat dulcedinem divinitatis, quæ tribuit pastum, et luminis subministrat officium. In testa lignum inserens crucis qui non discrevit, id quod foris et intus, sed quæ terrena, et cælestia fuerant Mediatoris, ligni interpositione sociavit, dicente Apostolo: *Quoniam ipse per sanguinem crucis suæ pacificavit quæ in cælis sunt, et quæ in terris* (Colos. 1, 20). »

Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. 11, 20). Est onus quod portantem portat, et levigat, id est onus leve Evangelium, et jugum Christi suave conversis ad Christum. Qui prius non poterat portare præcepta legis, postea levia habet præcepta Evangelii per cooperantem gratiam. Qui primum non poterat implere non occides, postea leve habet pro fratribus animam ponere; et sic de reliquis. Sic cum jumento imponitur onus grave, et refugit quasi importabile, adducitur quadriga volubilis, id est Evangelium discurrens per totum mundum, et onus quod quasi grave refugiebat primum, postea sine labore trahit duplicatum. Sic avicula quæ implumis, et sine alis seipsam non potest portare, pondere plumarum et alarum addito, avolat sine labore. Sic et panis durus, qui per se non potest transire, adjectione lactis, vel alterius liquoris, colabilis sit, in gutture.

(66) Serm. 3 de temp. sub fin.

ANNO DOMINI MCXVIII

LEO MARSICANUS

CARDINALIS EPISCOPUS OSTIENSIS

LEONIS CHRONICON CASINENSE ET OPUSCULA

(Vide infra, ad annum 1138, Patrologiæ tom. CLXXIII, in Petro Diacono, Chronici Casinensis continuatore)